

FÖRRÅDSBYGGNAD VID PANTERN 6

Antikvarisk medverkan vid återuppförande av förråd

Odd Fellow
Pantern 6
Söderhamns stad och kommun
BM 71
Gävleborgs län
2019

Ulrika Olsson

Slutrapport
Lst. Dnr: 348–2019
1935–2019
8459–16
Tillstånd enligt Kulturmiljölagen
Beställare: Odd Fellowlogen Helsingia, Söderhamn

FÖRRÅDSBYGGNAD VID PANTERN 6

Antikvarisk medverkan vid återuppförande av förråd

Odd Fellow
Pantern 6
Söderhamns stad och kommun
Gävleborgs län
2019

Rapport 2019:15
Ulrika Olsson

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF-format från länsmuseets hemsida www.lansmuseetgavleborg.se

Rapporter, böcker och mycket annat kan Du köpa/beställa i länsmuseets butik butiken@xlm.se eller 026-65 56 35.

Utgivning och distribution:

Länsmuseet Gävleborg

Box 746, 801 28 Gävle

Tel 026-65 56 00

www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2019

Omslagsbild: Förrådsbyggnaden vid Odd Fellowlogen, Söderhamn, Foto: Björn Lindqvist, Odd Fellowlogen Helsingia, 2019-12-16.

Staten har rätt att sprida dokumentationsmaterialet och rapporten enligt CC BY-licens. Lantmäteriverkets kartor omfattas ej av denna licens.

Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande MS2010/01366.

ISSN 0281-3181

Print: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Tekniska och administrativa uppgifter.....	4
Sammanfattning.....	5
Antikvarisk slutbedömning.....	5
Karta	6
Lagskydd	6
Historik och beskrivning.....	6
Orsaker till åtgärder	7
Utförda åtgärder.....	8
Ny ritning inför bygglov.....	8
Bygget på Staffangymnasiet.....	8
Montering på gården	9
Kvarstående arbeten.....	14
Övriga antikvariska iakttagelser	14
Källor	15

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Fastighetsägare:	Odd Fellowlogen Helsingia, Söderhamn Björn Lindqvist Rådhusgatan 3, 826 32 Söderhamn
Länsmuseet Gävleborgs dnr:	815/310
Projekttid:	april – oktober 2019
Besök:	2019-02-05 2019-09-27 2019-11-13
Beställare:	Odd Fellowlogen Helsingia, Söderhamn Björn Lindqvist
Utförare:	Trä: Elever vid byggprogrammet på Staffangymnasiet, Söderhamn, Magnus Norberg Plåt och papp: Plåtteknik AB, Söderhamn
Materialleverantörer:	Alcro Trebolit XL-Bygg

SAMMANFATTNING

Under april - oktober 2019 har arbetet med att återuppföra en förrådsbyggnad vid Pantern 6 pågått. Rivning av det tidigare förrådet, uppfört 1901, utfördes utan lov 2016. Då hela fastigheten är skyddad som byggnadsminne kräver en rivning av en skyddad byggnad tillstånd från länsstyrelsen. Länsstyrelsen Gävleborg beslutade därför om att fastighetsägaren skulle vidta rättelse genom att återställa byggnaden i fråga (2017-02-13, dnr 8459-16). Ansökan om tillstånd till ändring av byggnadsminne avseende att återuppföra förrådsbyggnaden inkom från Odd Fellowlogen Helsingia till länsstyrelsen 2019-01-15. Länsstyrelsens beslut om tillstånd till återuppförande av förråd är daterat 2019-02-14, dnr 348-2019.

Nya ritningar, utförda med de ursprungliga som grund, skapades inför bygglovsansökan. Bygglovets med startbesked beviljades av Bygg- och Miljönämnden i Söderhamns kommun, 2019-05-22, dnr B-2019-9.

Bygget av förrådet har utförts av elever vid byggprogrammet på Staffangymnasiet, under ledning av Magnus Norberg. Arbetet påbörjades inne i skolans lokaler i april, där väggar, portar och tak byggdes färdiga innan sommarlovet. I september byggdes förrådet upp på plats på Odd Fellowlogens gård, för att till största del slutföras under oktober månad. Arbeten med plåt och papp är utförda av Plåtteknik AB, Söderhamn. Samtliga kulörval har gjorts utifrån färgdokumentation utförd av konservator Per Mattsson, augusti 1998.

Beställare var Odd Fellowlogen Helsingia, Söderhamn. Byggnadsantikvarie Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg, anlätades till den antikvariska medverkan. Under projektet skedde tre besök i Söderhamn, det första på Staffangymnasiet inför projektstart, 2019-02-05 och de två övriga på plats vid Odd Fellowlogen, 2019-09-27 och 2019-11-13.

I offerten för antikvarisk medverkan räknades på att hålla slutbesiktningen ihop med eleverna från Staffangymnasiet. Tanken med detta var att det även skulle rymmas information om byggnadsvård och kulturvärden och förhoppningsvis också en kortare visning av miljön kring byggnadsminnet Rådhusorget, BM 71. Slutbesiktningen hölls dock endast ihop med representanter från Odd Fellowlogen. Information om byggnadsvård samt visningen för elever är framskjutet till våren 2020.

ANTIKVARISK SLUTBEDÖMNING

Arbetena är väl utförda och följer till största del de ritningar som legat som underlag för Länsstyrelsen Gävleborgs beslut. Läns museet Gävleborg godkänner de utförda arbetena ur antikvarisk aspekt.

KARTA

Figur 1. Utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta. Förrådsbyggnaden vid Pantern 6 är inringad. Huvudbyggnaden ligger direkt nordöst om förrådet.

LAGSKYDD

Fastigheten Pantern 6, Odd Fellowlogen i Söderhamn, är skyddad som byggnadsminne, BM 71, och omfattas därmed av bestämmelserna i Kulturmiljölagens 3:e kapitel.

HISTORIK OCH BESKRIVNING

1876 brann Söderhamns stad. Fastigheterna på den nu aktuella tomten, liksom många andra av stadens byggnader, brann ner. Redan innan branden ägdes fastigheten, ”Tomten nr 3, i de Västra kvarteren”, av grosshandlare Lorentz Edling. Flera personer var skrivna på fastigheten, men några ritningar eller avbildningar av de byggnader som då fanns på tomten har inte hittats.

Ritningar från 1879, signerade J.E. Stenberg, visar både huvudbyggnad och gårdshus till Edling. Huvudbyggnaden ligger i gatugräns med en vinkel mot söder. Det nordöstra hörnet är avfasat. Gårdshuset ligger utefter hela tomtbredden mot söder. Tre år senare, 1881, tas dock de slutgiltiga ritningarna fram.

I augusti 1882 påbörjas bygget av gårdshuset och i maj året därpå påbörjas arbetena med huvudbyggnaden. Gårdshuset utefter den södra tomtgränsen revs 1982. 1901 uppförs en vedbod efter den västra gårdsgränsen. Detta var den byggnad som olovligen revs 2016, och som är föregångaren till den nu aktuella förrådsbyggnaden. Ursprungsritningen visar en byggnad med liggande panel och två portpartier, bestående av dubbla portblad. Taket utgörs av ett svagt lutande pulpettak.

Figur 2. Förrådsbyggnaden 1982. Fotot ingår i Länsmuseet Gävleborgs fotosamling.

ORSAKER TILL ÅTGÄRDER

I samband med att Länsmuseet Gävleborg år 2016 arbetade med en förundersökning av fastigheten Pantern 6, uppmärksammades att rivning av den ursprungliga förrådsbyggnaden hade påbörjats. Orsaken var, enligt representanter från Odd Fellowlogen Helsingia, byggnadens dåliga skick samt att den saknade funktion. Då hela fastigheten är skyddad som byggnadsminne kräver en rivning av en skyddad byggnad dock tillstånd från länsstyrelsen. Länsstyrelsen Gävleborg beslutade därför om att fastighetsägaren skulle vidta rättelse genom att återställa byggnaden i fråga (2017-02-13, dnr 8459–16). Ansökan om tillstånd till ändring av byggnadsminne avseende att återuppföra förrådsbyggnaden inkom från Odd Fellowlogen Helsingia till Länsstyrelsen Gävleborg, 2019-01-15. Länsstyrelsens beslut om tillstånd till återuppförande av förråd är daterat 2019-02-14, dnr 348–2019.

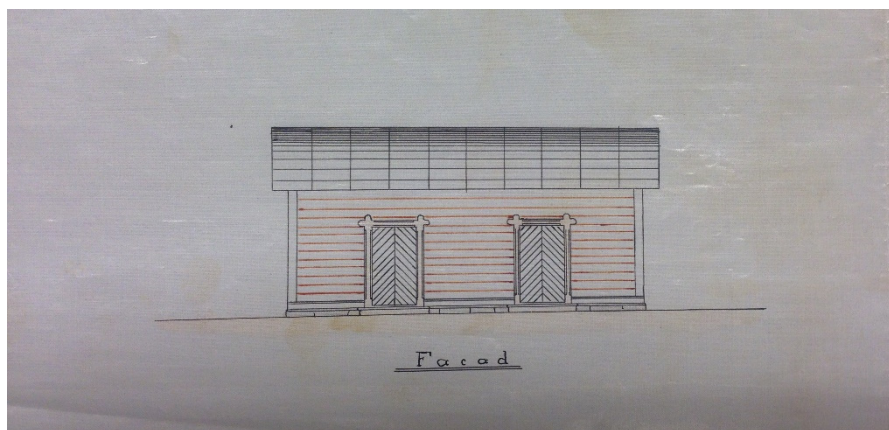

Figur 3. Rivningen av det tidigare förrådet, med ursprunglig funktion som vedbod, pågår. Foto: Ulrika Olsson, Länsmuseet Gävleborg, 2016-04-01.

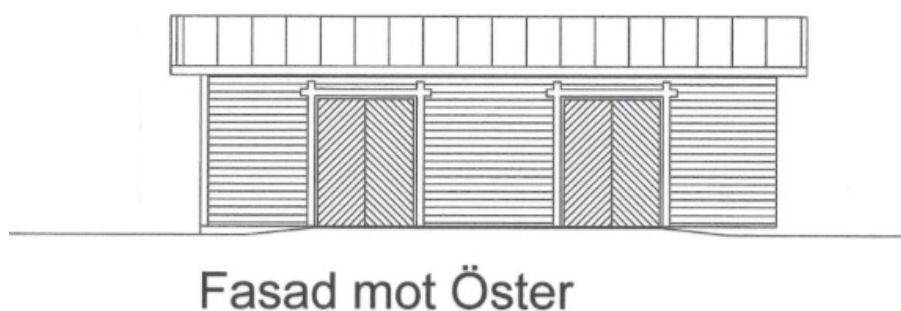
UTFÖRDA ÅTGÄRDER

Ny ritning inför bygglov

Odd Fellowlogen Helsingia lät ta fram nya ritningar över förrådsbyggnaden då detta krävdes för bygglovsansökan. Ritningen är skapad med den ursprungliga ritningen från 1901 som grund. Bygglovsritningen är daterad 2018-09-25. I handlingen preciseras byggnadens mått, materialval och även färgtyp och kulörer. Bygglovets med startbesked beviljades av Bygg- och Miljönämnden i Söderhamns kommun, 2019-05-22, dnr B-2019-9.

Figur 4. Detalj från ursprungsritningen över vedboden 1901.
Ursprungsritningen förvaras på Kommunarkivet i Söderhamn.

Figur 5. Detalj från bygglovsritningen daterad 2018-09-25.

Bygget på Staffangymnasiet

Länsmuseets första besök var på Staffangymnasiet med representanter från Odd Fellowlogen och berörda lärare och elever vid byggprogrammet på Staffangymnasiet. Skolans verkstäder är förlagda i lokaler vid Flygstaden i Söderhamn. Antikvarisk medverkan berättade kort om byggnadsvård samt om de antikvariska förutsättningarna inför det kommande arbetet med förrådet.

I april påbörjades bygget av väggar, tak och dörrar inne i skolans verkstäder på Staffangymnasiet. Byggnadens stomme består av reglar vilka är klädda med liggande hyvlad fasspontpanel, 22 × 120 mm. Portbladen är fiskbenspanelade med samma typ av panel som byggnadens ytterväggar. Allt målningsarbete utfördes inne i skolans verkstäder. Modern Oljefärg från Alcro har använts. Det flacka pulpettakets består av råspont.

Montering på gården

I väntan på bygglov arbetade logemedlemmarna med grundläggningen på plats vid Pantern 6. Syllramen består av tryckimpregnerade reglar som till största del vilar på samma grundstenar som den ursprungliga vedboden vilade på. Detta jobb, samt arbetet inne på skolans verkstäder var klart strax innan byggeleverna skulle få sommarlov, varför tiden blev för knapp för montering på plats vid Pantern 6. Arbetet med att resa upp byggnaden sköts upp till efter sommarlovet.

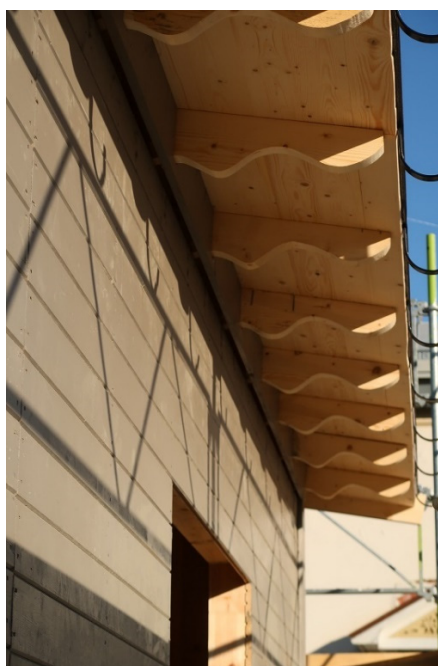

Figur 6. Logemedlemmar arbetar med grundläggningen. De ursprungliga grundstenarna har återanvänts. Foto: Björn Lindqvist, Odd Fellowlogen Helsingia, 2019-05-30.

2019-09-24 flyttades färdiga delar från skolans verkstäder till gården vid Pantern 6 och förrådsbyggnadens väggar och tak monterades upp på plats. Då antikvarisk medverkan besökte bygget 2019-09-27 pågick arbete med montering av hänggränna. Portbladen saknades ännu, liksom foder. Taksprånget med taktassar var ännu omålade, eftersom beställaren varit osäker på vilken kulör delarna skulle målas in i. Frågan löstes snart, men eftersom hösten börjat bli kylig och fuktig beslutades att målningsarbetet med de delarna skulle skjutas upp till våren.

Figur 7 och 8. Monteringen av förrådsbyggnadens väggar och tak pågår. Elementerna från byggprogrammet på Staffangymnasiet har både byggts och monterats. Foto: Björn Lindqvist, Odd Fellowlogen Helsingia, 2019-09-24.

Figur 9 och 10. Förrådet sett från norr, samt de ännu omålade delarna i takfoten. Foto: Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg, 2019-09-27.

Figur 11. Förrådet sett från sydöst. Logerepresentanter monterar hängrännan. Portbladen är ännu inte upphängda. Foto: Ulrika Olsson, Länsmuseet Gävleborg, 2019-09-27.

Pulpettakets är täckt av mörkt grå takpapp, Elastolit av fabrikat Trebolit. Plåtteknik AB i Söderhamn utförde läggningen samt även plåttäckningarna vid gavlarna. Ursprungligen planerades falsad plåt som taktäckningsmaterial. Ändringen av taktäckningsmaterial kommunicerades tidigt under 2019, och finns inskriven i beslutet från Länsstyrelsen Gävleborg, 2019-02-14. Taket är försett med en svart hängränna i framkant. På ett foto på förrådet från 1982 syns att stupröret då leddes ner vid den norra gaveln. I och med att marken på gårdsplanen sluttar svagt mot söder beslutades att leda ner stupröret vid den södra gaveln istället. Stupröret har skarpa vinklar.

Kulörer på förrådsbyggnaden (kulördokumentation Mattsson 1998)	
Panel, fasspont, undersida på tak, taktassar	NCS 5005-Y20R brungrå
Knutar och foder	NCS 5005-Y20R brungrå
Dörrar	NCS 7020-Y50R gulbrun

Per e-post 2019-10-16 kommunicerade logens representant Björn Lindqvist att förrådet var färdigställt, sånär som på målningen av takfot och taktassar. Tid för slutbesiktning kommunicerades mellan beställare, antikvarisk medverkan och skolans lärare. Den ursprungliga tanken var att detta tillfälle också skulle rymma någon typ av stadsvandring eller visning. Tider var svåra att få ihop och då skolan ännu inte återkopplat en bit in i november bestämde beställare och antikvarisk medverkande tid för slutbesiktning utan eleverna och läraren. Slutbesiktningen utfördes 2019-11-13.

Figur 12. Förrådet sett från sydöst. Stupröret var inte monterat vid slutbesiktningen eftersom ställningen ännu inte hade demonterats. Foto: Ulrika Olsson, Länsmuseet Gävleborg, 2019-11-13.

Figur 13. Förrådet sett från nordöst. Takpappen var täckt av snö vid slutbesiktningen. Sockelbrädan saknas ännu. Foto: Ulrika Olsson, Länsmuseet Gävleborg, 2019-11-13.

Figur 14 och 15. Slutbesiktning. Portbladen är på plats. Visst målningsjobb återstår. Det högra utrymmet ska användas som soprum, varför marken där har täckts med betongplattor. Det vänstra utrymmet saknar golvbeläggning. Foto: Ulrika Olsson, Länsmuseet Gävleborg, 2019-11-13.

Figur 16. Ställningen är borta och stupröret är på plats. Förrådet sett från nordöst. Foto: Björn Lindqvist, Odd Fellowlogen Helsingia, 2019-12-16.

Figur 17. Förrådsbyggnaden sedd från sydöst. Stupröret har skarpa vinklar. Här syns täckbrädan över skarven i panelen mellan portarna. Foto: Björn Lindqvist, Odd Fellowlogen Helsingia, 2019-12-16.

KVARSTÅENDE ARBETEN

Målningen av takfot och taktassar kommer att utföras till våren 2020, när väderleken tillåter. Delarna ska målas in i samma kulör som panel, knutar och foder. Kompletteringsmålning kvarstår också på ändträ på foder kring dörrarna samt på vindskivorna. Vid slutbesiktningen fanns ingen sockelbräda på byggnaden. Som villkor i länsstyrelsens beslut 2019-02-14 framkommer följande om sockelbrädan: "Sockelbrädan ska rå över foder, dvs vara av kraftigare dimension samt vara försedd med fasad översida". I samband med slutliga målningsarbeten under våren 2020 bör sockelbrädan monteras på byggnaden. Sockelbrädan ska målas in i samma kulör som panel, knutar och foder.

ÖVRIGA ANTIKVARISKA IAKTTAGELSER

Mellan portarna finns en rak lodrät skarv i panelen. Skarven är täckt med en lodrät bräda målad i samma kulör som panelen. Skarven med täckande bräda finns inte inritad på bygglovsritningen och inte heller på den ursprungliga ritningen. På fotografiet från 1982 framgår att panelen är hel mellan dörrarna. Ändringen har inte kommunicerats med antikvarisk medverkande.

Vid slutbesiktningen diskuterades behovet av ramp utanför den högra porten, detta för att utrymmet ska användas för sopkärlsförvaring. Kärlen behöver vara lätta att dra in och ut ur förrådet. Antikvarisk medverkan menar att rampen i möjligaste mån bör utföras med markbeläggning. Inte med tillkommande byggnadsdelar.

KÄLLOR

Ärendearkivet, Länsmuseum Gävleborg

*Förundersökning av huvudbyggnad inför exteriör upprustning. Odd
Fellowlogen, Söderhamn.* Ulrika Olsson, Länsmuseum Gävleborg 2016-04-22.
Xlm dnr: 7/310. Lst dnr: 434-2055-16.

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG, BOX 746, 801 28 GÄVLE · TEL 026-65 56 00. WWW.LANSMUSEETGAVLEBORG.SE
BESÖKSADRESS: SÖDRA STRANDGATAN 20, GÄVLE